

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-872-881

УДК 344.1

С. С. СТЕЦЬОК,

аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

ORCID: 0009-0006-7131-8202

**ПРАВОВА ПРИРОДА
ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ ч. 5 ст. 401 КК УКРАЇНИ ТА п. 7²
ПРИКІНЦЕВИХ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОBOB'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ»**

У статті висвітлюється проблема правової природи заохочувальних норм у разі вчинення військовослужбовцем дезертирства та самовільного залишення військової частини або місця служби, передбачених ч. 5 ст. 401 КК України та п. 7² прикінцевих положень Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та визначено наслідки застосування цих норм. Установлено можливість звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовця, який виконав вимоги, визначені у цьому законі, якщо його поведінка містить склад позитивної посткримінальної поведінки, передбаченої ч. 5 ст. 401 КК України. Виявлено прогалину, яка полягає у відсутності визначеного виду кримінально-правового реагування на випадки, коли військовослужбовець виконав усі вимоги, закріплені в цьому пункті, однак позитивна посткримінальна поведінка якого не містить усіх необхідних умов, передбачених ч. 5 ст. 401 КК України, у зв'язку з чим він не може бути звільнений від кримінальної відповідальності, а кримінальне провадження щодо нього не може бути закрито. Запропоновано усунути цю прогалину шляхом доповнення новою підставою для закриття кримінального провадження судом (ч. 2 ст. 284 КПК України).

Ключові слова: заохочувальна норма, звільнення від кримінальної відповідальності, самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство, військовослужбовець, військова служба, закриття кримінального провадження, позитивна посткримінальна поведінка особи, кримінально-правове реагування, командир (начальник).

Stetsiuk Serhii. Legal nature of incentive provisions in part 5 of article 401 of the Criminal code of Ukraine and in paragraph 72 of the final provisions of the Law of Ukraine «On military duty and military service»

The article highlights the issue of the legal nature of incentive provisions in cases where a military serviceman commits desertion and unauthorized absence from a military unit or place of service, as provided for in Part 3 of Article 401 of the Criminal Code of Ukraine and in paragraph 7² of the Final Provisions of the Law of Ukraine «On Military Duty and Military Service», and defines the consequences of applying

* **Stetsiuk Serhii**, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

these norms. It establishes the possibility of exempting a military serviceman who has fulfilled the requirements specified in the aforementioned law from criminal liability if his behavior in this case contains the elements of positive post-criminal behavior provided for in Part 5 of Article 401 of the Criminal Code of Ukraine. A gap has been identified, which consists in the absence of a specific type of criminal law response to cases where a military serviceman has fulfilled all the requirements set forth in this paragraph, but whose positive post-criminal behavior does not meet all the necessary conditions provided for in Part 5 of Article 401 of the Criminal Code of Ukraine, and therefore he cannot be exempted from criminal liability, and criminal proceedings against him cannot be closed. It is proposed to eliminate this gap by adding a new ground for the court to close criminal proceedings (Part 2 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine).

Keywords: *incentive provision, exemption from criminal liability, unauthorized absence from military unit or place of service, desertion, military personnel, military service, closure of criminal proceedings, positive post-criminal behavior of a person, criminal law response, commander (superior).*

Вступ. Застосування заходів кримінально-правового характеру поза межами кримінальної відповідальності у разі невиконання громадянами України в умовах воєнного стану обов'язку захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є вкрай дискусійним питанням, у фокусі якого перебуває вирішення, з одного боку, проблеми посилення кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, що належать до тих, що полягають у невиконанні громадянами України обов'язку захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України та обмеження в застосуванні до таких осіб окремих пільгових кримінально-правових інститутів, а з іншого – можливості звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення окремих кримінальних правопорушень, про які йшлося вище.

Огляд літератури. У науковій літературі проблема звільнення від кримінальної відповідальності загалом була предметом дослідження таких науковців, як Ю. В. Баулін, О. О. Дудоров, О. О. Житний, О. В. Козаченко, В. О. Навроцький, М. І. Хавронюк та ін. Питання спеціального звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 5 ст. 401 КК висвітлювалися у працях Д. М. Гладченко, О. А. Гритенка, О. Дабіжи, Д. Ю. Купар. Проте з огляду на нещодавнє запровадження заохочувальної норми у ч. 5 ст. 401 КК доводиться констатувати недостатність доктринального занурення в її дослідження. Зокрема, на сьогодні виникають труднощі у встановленні відмінностей між цією заохочувальною кримінально-правовою нормою та нормою схожого змісту, передбаченою в Законі України «Про військовий обов'язок та військову службу».

Постановка проблеми. Законодавець України вдало поєднує, з одного боку, посилення кримінальної відповідальності за окремі військові злочини, а з іншого – стимулювання позитивної посткримінальної поведінки особи. Законом України від 20.08.2024 № 3902-IX ст. 401 Кримінального кодексу

України (далі – КК) було доповнено новою ч. 5, у якій визначено склад звільнення особи від кримінальної відповідальності, яка ухилилася від виконання обов'язку захисту Батьківщини у формах, визначених у цій частині статті¹.

У Пояснювальній записці до відповідного законопроекту йдеться про те, що «у чинному кримінальному законодавстві відсутні правові підстави для можливості звільнення під час дії воєнного стану військовослужбовців Збройних Сил України (далі – ЗСУ) від кримінальної відповідальності за вперше вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 407, 408 КК та за умови їх щирого каяття та бажання повернутися до проходження військової служби»².

Раніше, навпаки, законодавець унеможливив застосування окремих «пільгових» кримінально-правових інститутів (призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69) та звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75)) до громадян України, які вчинили злочини, передбачені статтями 403 (Невиконання наказу), 405 (Погроза або насильство щодо начальника), 407 (Самовільне залишення військової частини або місця служби – далі СЗЧ) та 408 (Дезертирство), 429 (Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю) КК³. У Пояснювальній записці до вказаного законопроекту зазначено, що «реалізація положень Закону сприятиме підвищенню стану військової дисципліни та особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці»⁴.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у висновку акцентувало увагу на тому, що кримінально-правова політика у сфері боротьби з військовими кримінальними правопорушеннями видається непослідовною. Негативними наслідками такої політики є негативний вплив на мотивацію військовослужбовців до виконання загального військового обов'язку⁵. Практично такої ж думки й окремі науковці⁶.

Погодитися з висловленим не вбачається можливим, оскільки включені в першу чергу обмеження щодо застосування «пільгових» норм, передбачених статтями 69 і 75 КК, стосувалися більшої кількості військових кримінальних правопорушень, аніж визначені у ч. 5 ст. 401 КК, яка застосовується виключно до випадків, коли особа вперше вчинила злочини, передбачені статтями 407 і 408 КК. Окрім того, призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК), та звільнення від покарання та його відбування (ст. 75 КК) має місце виключно на етапі призначення покарання, тоді як звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється до цього моменту⁷.

Виклад основного матеріалу. У Законі «Про військовий обов'язок і військову службу» міститься заохочувальна норма схожого змісту, яка з'явилася пізніше, аніж ч. 5 ст. 401 КК. Так, Законом від 21.11.2024 № 4087-IX, який набрав чинності 29.11.2024, прикінцеві положення Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» було доповнено п. 7²⁻⁸. В окремих публікаціях, навіть тих, що виходять від органів державної влади, правоохоронних орга-

нів, доволі часто змішується механізм звільнення від кримінальної відповідальності, передбачений ч. 5 ст. 401 КК, та поновлення військовослужбовця, який вчинив СЗЧ або дезертигував, на військовій службі, відновлення йому виплат, гарантій, установлених законодавством України, передбачений п. 7² прикінцевих положень Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» (далі – п. 72 Закону)⁹. На проблемі змішування правової природи заохочувальних норм у ч. 5 ст. 401 КК та у п. 7² Закону звертають увагу окремі науковці¹⁰.

Цілком поділяємо такі зауваги та вважаємо, що звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 5 ст. 401 КК і положення п. 7² мають передусім різну правову природу. Заохочувальна норма у ч. 5 ст. 401 КК належить до норм про звільнення від кримінальної відповідальності, має комплексний кримінально-правовий і кримінальний процесуальний характер. У разі наявності складу позитивної посткримінальної поведінки, передбаченої ч. 5 ст. 401 КК, особа звільняється від кримінальної відповідальності, а кримінальне провадження щодо неї закривається судом (п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК). Заохочувальна норма в п. 7² Закону має державно-правову природу та належать до особливого типу публічно-правових норм, що регулюють специфічні відносини, пов'язані із захистом Вітчизни. Виконання військовослужбовцем усіх умов, установлених у цьому пункті, має наслідком продовження командиром (начальником) військової частини у строк не пізніше 72 годин з дня прибуття особи до військової частини чи місця проходження служби, військової служби, дії контракту, поновлення виплат грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення, поновлення пільг та соціальних гарантій, установлених законодавством України. Наслідки кримінально-правового та кримінального процесуального характеру самі по собі відповідно до п. 7² Закону не настають. Вони в такому випадку є похідними і можуть мати місце лише в тому разі, якщо «викривальна» поведінка військовослужбовця не лише відповідає вимогам, визначеним у п. 7² Закону, а й містить склад позитивної посткримінальної поведінки, закріпленої у ч. 5 ст. 401 КК.

Установимо спільну та відмінні ознаки між складом заохочувальних норм, передбачених ч. 5 ст. 401 КК і п. 7² Закону. Спільною є лише підстава їх застосування – вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 407, 408 КК. Усі інші умови – різні. Вчинення СЗЧ або дезертирства до набрання чинності Законом України від 30.04.2025 № 4392-IX – обов'язкова умова згідно з п. 7² Закону, а в ч. 5 ст. 401 КК вона не передбачена; військовослужбовцю, який вчинив СЗЧ або дезертирство, призупиняється військова служба – обов'язкова умова згідно з п. 7² Закону, а в ч. 5 ст. 401 КК вона не передбачена; вчинення кримінального правопорушення вперше – обов'язкова умова згідно з ч. 5 ст. 401 КК, а в п. 7² Закону вона не передбачена; добровільне звернення до клопотанням до слідчого, прокурора, суду про намір повернутися до цієї або іншої військової частини або до місця служби

для продовження проходження військової служби – обов’язкова умова згідно з ч. 5 ст. 401 КК, а в п. 7² Закону вона не передбачена; висловлення готовності продовжити військову службу – обов’язкова умова згідно з п. 7² Закону, а в ч. 5 ст. 401 КК вона не передбачена; добровільне прибуття не пізніше 30.08.2025 до відповідних військових частин (місць проходження військової служби), визначених центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво ЗСУ та іншими військовими формуваннями – обов’язкова умова згідно з п. 7² Закону, а в ч. 5 ст. 401 КК вона не передбачена; наявність письмової згоди командира (начальника) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби – обов’язкова умова згідно з ч. 5 ст. 401 КК, а в п. 7² Закону вона не передбачена.

Тобто підстави застосування заохочувальних норм, передбачених ч. 5 ст. 401 КК і п. 7² Закону, різні. В останньому випадку така підстава має персонально викривальний характер, а в першому випадку – «комбінований» характер, адже, окрім персонально викривальних дій військовослужбовця, необхідно встановити і вчинення дій іншими особами, а саме командиром (начальником) військової частини (установи) на продовження проходження такою особою військової служби.

Якщо військовослужбовець вчинив не вперше СЗЧ або дезертирство і виконав вимоги, визначені в п. 7² Закону, однак у його діях відсутні всі необхідні умови, передбачені ч. 5 ст. 401 КК, то він не може бути звільнений від кримінальної відповідальності на цій підставі. Проте, очевидно, форма реагування повинна бути передбачена стосовно такого військовослужбовця, оскільки він виявив намір продовжувати проходження військової служби, перервав добровільно свій злочинний стан, а тому продовження кримінального провадження щодо нього було б алогічним.

На думку Л. Карплук, «...будь-яких норм, які б визначали механізм звільнення таких осіб від кримінальної відповідальності, як у випадку з ч. 5 ст. 401 КК, закриття кримінального провадження чи принаймні можливість їх звільнення від відбування покарання з випробуванням, на сьогодні законодавець не вніс». Можливо, вважає адвокатка, органи досудового розслідування утримуватимуться від повідомлення про підозру таким військовослужбовцям, якщо до моменту надходження такої інформації від військової частини вони ще не набули статусу підозрюваного»¹¹. На її думку, «...досудові розслідування кримінальних проваджень щодо осіб, які підозрюються у вчиненні не вперше самовільного залишення військової частини або місця служби чи дезертирства, які добровільно повернулися на військову службу, будуть закінчуватися скеруванням до суду обвинувальних актів, а вже в суді такі провадження будуть зупинятися на підставі ч. 1 ст. 335 КПК»¹².

Підтримуємо підхід про те, що військовослужбовець, який виконав усі вимоги, закріплені в п. 7² Закону, однак позитивна посткримінальна поведінка якого не містить усіх необхідних умов, передбачених у ч. 5 ст. 401 КК, не

може бути звільнений від кримінальної відповідальності. У такому разі судове провадження щодо військовослужбовця підлягатиме зупиненню на підставі ч. 1 ст. 335 КПК, відповідно до якої, якщо обвинувачений був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до його звільнення з військової служби і продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб.

Правова природа зупинення судового провадження полягає в тому, що таке зупинення має наслідком припинення на невизначений час здійснення правосуддя щодо обвинуваченого¹³. Тому якщо обвинувачений був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, то зупинення судового провадження в такому разі на підставі ч. 1 ст. 335 КПК «не повинно призводити, з одного боку, до тривалого перебування обвинуваченого в стані невизначеності щодо своєї долі, а з іншого – до безкарності – неможливості покарання особи у випадку доведення її винуватості у вчиненні злочину після спливу строків притягнення до кримінальної відповідальності»¹⁴. На думку О. Марчука, «...дуже важливо знаходити баланс між притягненням до відповідальності, зважаючи на всі обставини справи, та пам'ятати, що захист інтересів нашої держави є найвищою метою. Під мобілізацією розуміється не тільки призов військовозобов'язаних на службу в регулярну армію у зв'язку із запровадженням воєнного стану, а й приведення до активного стану, а також залучення, що забезпечує виконання важливого завдання та досягнення цілі, у цьому випадку – перемоги України»¹⁵.

Як зазначає Н. О. Вакуленко, у разі зупинення судового провадження «строки давності притягнення до відповідальності не зупиняються, адже, відповідно до ч. 2 ст. 49 КК, перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від досудового розслідування чи суду. Це створює можливість для обвинуваченого уникнути покарання, адже, наприклад, якщо від дня вчинення особою тяжкого злочину й до набрання вироком суду законної сили минуло десять років, така особа звільняється від кримінальної відповідальності. Водночас бойові дії на території України ведуться вже одинадцятий рік і невідомо коли завершаться. Однак це не означає, що в обвинувачених не має бути можливості вступити до лав ЗСУ. Навпаки, необхідно пам'ятати, що на сьогодні захист нашої держави повинен бути в пріоритеті, адже верховенство права може бути забезпечене лише на територіях, вільних від окупантів. Водночас, норми КПК мають сприяти встановленню справедливості в кожному конкретному випадку, не створюючи можливостей для уникнення відповідальності» та пропонує «внести зміни до ч. 1 ст. 335 КПК, зобов'язавши суддів з'ясовувати обставини можливості або неможливості перебування обвинувачених на засіданнях суду, що гарантує ефективний та швидкий розгляд справ»¹⁶.

Цей підхід є слушним і таким, що потребує якнайшвидшого нормативно-врегулювання. Те саме стосується й визначення правових підстав кримінально-правового реагування в разі виконання військовослужбовцем вимог, передбачених у п. 7² Закону, за відсутності всього складу позитивної поведінки, передбаченої в ч. 5 ст. 401 КК.

Як справедливо зазначає Л. Карплюк, «сподіваємося, що з часом законодавець все-таки внесе зміни, які дадуть можливість звільнити від кримінальної відповідальності чи від відбування покарання з випробуванням осіб, які не вперше до 29.11.2024 року самовільно залишили військову частину або місце служби чи вчинили дезертирство та скористалися наданою пунктом 7² Закону України можливістю добровільно повернутися на військову службу»¹⁷.

У зв'язку з викладеним вважаємо за доцільне доповнити ч. 2 ст. 284 КПК, яка регламентує підстави закриття кримінального провадження судом, новим п. 11¹, у якому сформулювати таку підставу закриття: «11¹) у зв'язку з добровільним поверненням військовослужбовця на військову службу на підставі пункту 7² перехідних положень Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»».

Висновки. Ураховуючи викладене, доходимо таких основних висновків:

1) заохочувальні норми, що містяться в ч. 5 ст. 401 КК і в п. 7² Закону мають різну правову природу та різні правові наслідки щодо особи, яка добровільно перервала злочинний стан, у якому перебувала у зв'язку з вчиненням злочинів, передбачених статтями 407 і 408 КК;

2) підстава застосування заохочувальних норм, передбачених ч. 5 ст. 401 КК і п. 7² Закону є різною. В останньому випадку така підстава має персонально викривальний характер, а в першому випадку – комбінований;

3) якщо військовослужбовець вчинив не вперше СЗЧ або дезертирство і виконав вимоги, визначені в п. 7² Закону, однак у його діях відсутні всі необхідні умови, передбачені ч. 5 ст. 401 КК, то він не може бути звільнений від кримінальної відповідальності на цій підставі, а кримінальне провадження щодо нього не може бути закрито. У такому разі судове провадження щодо нього зупиняється на підставі ч. 1 ст. 335 КПК;

4) запропоновано доповнити ч. 2 ст. 284 КПК, яка регламентує підстави закриття кримінального провадження судом, новим п. 11¹, в якому передбачити, що кримінальне провадження закривається судом у зв'язку з добровільним поверненням військовослужбовця на військову службу на підставі п. 7² Закону.

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану: Закон України від 20.08.2024 № 3902-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#n6> 2. Пояснювальна записка до

проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану» (реєстр. № 11322 від 06.06.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11322&conv=9> 3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 09.10.2024 № 4012-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#n22> 4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» (реєстр. № 11484 від 15.08.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11484&conv=9> 5. Висновок на на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11322&conv=9> 6. Боднарук О. М., Шевчук А. В. СЗЧ і дезертирство в умовах воєнного стану: карати чи пробачати? *IV Наукові читання пам'яті Ганса Гросса: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 9 груд. 2024 р.)*. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 135–140. 7. Про внесення зміни до глави XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо умов продовження військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям військовослужбовців: Закон України від 21.11.2024 № 4087-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4087-20#n5> 8. Про внесення змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо особливостей взяття громадян України на військовий облік призовників та їх медичного огляду під час проходження ними базової загальновійськової підготовки: Закон України від 09.01.2025 № 4197-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4197-20#n69> 9. Військовослужбовці, які добровільно повернуться у частини до 1 січня 2025 року, будуть звільнені від кримінальної відповідальності / офіційний вебсайт Офісу Генерального прокурора. 02.12.2024. URL: <https://surl.li/mxgrxvh> 10. Боднарук О. М., Шевчук А. В. Там само. С. 136. 11. Карплюк Л. Добровільне повернення на військову службу осіб, які не вперше самовільно залишили військову частини чи дезертирували: наслідки для кримінального провадження. *Pravo.ua*. 31.01.2025. URL: <https://surl.li/fttjef> 12. Карплюк Л. Там само. 13. Вакуленко Н. О. Аналіз інституту зупинення судового провадження в кримінальному судочинстві під час воєнного стану в Україні: окремі проблеми та перспективи. *Наук. вісник Ужгородського нац. ун-ту*. Серія ПРАВО. 2024. Вип. 86: ч. 5. С. 21. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.2> 14. Глотов М. Мобілізація як підстава для зупинення судового провадження. 2022. URL: <https://surl.li/fttjef> 15. Марчук О. Справедливість як вимір суттєвості порушень, тенденції судової практики та виклики перед кримінальною юстицією. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1555203> 16. Вакуленко Н. О. Там само. С. 21, 22. 17. Карплюк Л. Там само.

References

1. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennia kryminalnoi vidpovidalnosti za zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennia abo prokhodzhennia viiskovoi sluzhby pid chas dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 20.08.2024 № 3902-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#n6> (in Ukr.).
2. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia kryminalnoi vidpovidalnosti za zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennia abo prokhodzhennia viiskovoi sluzhby pid chas dii voiennoho stanu» (reiestr. № 11322 vid 06.06.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11322&conv=9> (in Ukr.).
3. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy u zviazku z ratyfikatsiieiu Rysmskoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu ta popravok do noho: Zakon Ukrainy vid 09.10.2024 № 4012-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#n22> (in Ukr.).
4. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy u zviazku z ratyfikatsiieiu Rysmskoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu ta popravok do noho» (reiestr. № 11484 vid 15.08.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11484&conv=9> (in Ukr.).
5. Vysnovok na na proiekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia kryminalnoi vidpovidalnosti za zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennia abo prokhodzhennia viiskovoi sluzhby pid chas dii voiennoho stanu». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11322&conv=9> (in Ukr.).
6. Bodnaruk O.M., Shevchuk A.V. SZCh i dezertyrstvo v umovakh voiennoho stanu: karaty chy probachaty? *IV Naukovi chytannia pamiaty Hansa Hrossa: zb. tez mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Chernivtsi, 09 hrud. 2024 r.)*. Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 2025.S. 135–140 (in Ukr.).
7. Pro vnesennia zminy do hlavy XII «Prykintsevi polozhennia» Zakonu Ukrainy «Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu» shchodo umov prodovzhennia viiskovoi sluzhby pid chas dii voiennoho stanu okremym katehoriiam viiskovosluzhbovtziv: Zakon Ukrainy vid 21.11.2024 № 4087-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4087-20#n5> (in Ukr.).
8. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu» shchodo osoblyvosti vziattia hromadian Ukrainy na viiskovyi oblik pryzoynykiv ta yikh medychnoho ohliadu pid chas prokhodzhennia nymy bazovoi zahalnoviiskovoi pidhotovky: Zakon Ukrainy vid 09.01.2025 № 4197-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4197-20#n69> (in Ukr.).
9. Viiskovosluzhbovtzi, yaki dobrovolno povernutsia u chastyny do 1 sichnia 2025 roku, budut zvinieni vid kryminalnoi vidpovidalnosti / ofitsiinyi vebсайт Ofisu Generalnoho prokurora. 02.12.2024. URL: <https://surl.li/mxrxvh> (in Ukr.).
10. Bodnaruk O. M., Shevchuk A. V. Tam samo. S. 136 (in Ukr.).
11. Karpluk L. Dobrovolne povernennia na viiskovu sluzhbu osib, yaki ne vpershe samovilno zalyshyly viiskovu chastyny chy dezertyruvaly: naslidky dlia kryminalnoho provadzhennia. *Pravo.ua*. 31.01.2025. URL: <https://surl.li/fttjef> (in Ukr.).
12. Karpluk L. Tam samo (in Ukr.).
13. Vakulenko N. O. Analiz instytutu zupynennia sudovoho provadzhennia v kryminalnomu sudochynstvi pid chas voiennoho stanu v Ukraini: okremi problemy ta perspektyvy. *Nauk. visnyk Uzhhorodskoho Nats. Un-tu*. Seriya PRAVO. 2024. Vyp. 86: ch. 5. S. 21 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.2> (in Ukr.).
14. Hlotov M. Mobilizatsiia yak pidstava dlia zupynennia sudovoho provadzhennia. 2022. URL: <https://lexinform.com.ua/>

dumka-eksperta/mobilizatsiya-yak-pidstava-dlya-zupynennya-sudovogoprovadzhennya / (in Ukr.). 15. Marchuk O. Spravedlyvist yak vymir suttievosti porushen, tendentsii sudovoi praktyky ta vykylyk pered kryminalnoiu yustytssiieu. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1555203> (in Ukr.). 16. Vakulenko N. O. Tam samo. S. 21, 22 (in Ukr.). 17. Karpliuk L. Tam samo (in Ukr.).

Stetsiuk Serhii. Legal nature of incentive provisions in part 5 of article 401 of the Criminal code of Ukraine and paragraph 7² of the transitional provisions of the Law of Ukraine «On military duty and military service»

The article highlights the issue of the legal nature of incentive provisions in cases where a military serviceman commits desertion and unauthorized absence from a military unit or place of service, as provided for in Part 3 of Article 401 of the Criminal Code of Ukraine and in paragraph 7² of the Final Provisions of the Law of Ukraine «On Military Duty and Military Service», and defines the consequences of applying these norms. It establishes the possibility of exempting a military serviceman who has fulfilled the requirements specified in the aforementioned law from criminal liability if his behavior in this case contains the elements of positive post-criminal behavior provided for in Part 5 of Article 401 of the Criminal Code of Ukraine. A gap has been identified, which consists in the absence of a specific type of criminal law response to cases where a military serviceman has fulfilled all the requirements set forth in this paragraph, but whose positive post-criminal behavior does not meet all the necessary conditions provided for in Part 5 of Article 401 of the Criminal Code of Ukraine, and therefore he cannot be exempted from criminal liability, and criminal proceedings against him cannot be closed. It is proposed to eliminate this gap by adding a new ground for the court to close criminal proceedings (Part 2 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine). In such a case, the court proceedings should be suspended on the basis of Part 1 of Article 335 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine, according to which, if the defendant was called up for military service during mobilization for a special period, the court shall suspend the proceedings against such defendant until his discharge from military service and shall continue the proceedings against other defendants, if the proceedings involve several persons. The following wording of paragraph 11¹ of part 2 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine is proposed: «11¹) in connection with the voluntary return of a military serviceman to military service on the basis of paragraph 7² of the Transitional Provisions of the Law of Ukraine «On Military Duty and Military Service».

Keywords: incentive provision, exemption from criminal liability, unauthorized absence from military unit or place of service, desertion, military personnel, military service, closure of criminal proceedings, positive post-criminal behavior of a person, criminal law response, commander (superior).

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026